

אבל לאכילה, לא מרצה⁽²¹⁸⁾, והזריקה לא הועילה להתירו באכילה⁽²¹⁹⁾.
 נמצא, שהלשון "אין מועלין בבשר", מדוייקת, שדוקא אין מועלין, אבל עדיין אסור באכילה.

הדרן עלך קדשי קדשים

הקרבנות הלכה ג] מבאר ומדייק שינויי לשון בין הפירוש המיוחס לרש"י לרבינו גרשום. שהמיוחס לרש"י כתב: אבל לענין להתירו לאכילה לא אמר שתהא זריקה מועלת. והיינו דקאמר, איסורא איכא, דאסורה באכילה משום יוצא.

ורבינו גרשום כתב: אבל להתירו לאכילה לא אמר שתהא זריקה מועלת. והיינו דקאמר הא איסורא איכא.

וכתב האבן האזל, שהמיוחס לרש"י סובר לדעת רבי עקיבא, שלזריקה יש "שם" זריקה לגבי אכילה הילכך פועלת לגבי מעילה ולגבי פגול נותר וטמא, אלא דנשאר עליו איסור "יוצא".

ואילו רבינו גרשום סובר, שעל זריקת יוצא אין "שם" זריקה כלל לגבי היתר אכילה, וכאילו לא נזרק, הלכך, אסור הבשר באכילה, ככל הקדשים האסורים לפני זריקה [כמבואר בהערה 214].

והאבן האזל והגרי"ז מוכיחים מדברי הרמב"ם שסובר שלזריקה אין שם זריקה כלל לגבי יוצא. שהרי כתב הרמב"ם [פרק א מהלכות פסולי המוקדשים הלכה לב] שאפילו בקדשים קלים שיצאו לפני הזריקה, אין הזריקה מועילה להתירו באכילה. מוכח, שאין הטעם משום פסול "יוצא", שהרי קדשים קלים לא נפסלו ביוצא, ומוכרח לומר, שהזריקה איננה זריקה כלל, ונשאר עליו איסור של קדשים קלים לפני זריקה. וכן מבארים המרכבת המשנה [פרק יט מהלכות פסולי המוקדשין] והלקוטי הלכות [מנחות פרק כל התדיר] שהרמב"ם סובר, שכוון

והתוס' מקשים על פירוש זה. חדא, למה נקטה הגמרא דין "שריפה" בשביל דוגמא של דין שלדעת רבי עקיבא הועילה הזריקה, הרי דוגמאות למכביר יש במשנה הקודמת ובמשנתנו, לגבי הוצאה והכנסה לדין מעילה, ולגבי פיגול נותר וטמא?

ועוד, הרי שינוי משנה מפורשת [פסחים פב א] הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד. ולא מסתבר שרבי עקיבא חולק עליה? על כן, מפרשים התוס', כמבואר, כי מה שאמרה הגמרא "לשריפה", מוסב על מה שרבי עקיבא מודה שלא מועילה הזריקה, ויישרף מיד. אף שהוא דחוק בלשון הגמרא.

וכדי לתרץ שיטת המיוחס לרש"י ורבינו גרשום, כתב המקדש דוד, על פי המבואר בתוספתא [מעילה פרק א הלכה ב, זבחים פרק ד הלכה ב, מנחות פרק ד הלכה ח] שטעמו של רבי עקיבא הוא, מפני שסובר ש"הציץ מרצה על היוצא". כשם שמרצה על הטומאה, כידוע בכמה מקומות בש"ס. הלכך, לא קשה מהמשנה בפסחים, כי שם מדובר שיצא אחר הזריקה, ולא ריצה עליו הציץ.

אבל בחסדי דוד על התוספתא, מוכיח שהגמרא שלנו אינה סוברת כן. ואחת מהוכחותיו היא, מדברי רבי יוחנן לעיל [ו ב] לחלק בין יצא כולו ליצא מקצתו, ואילו היה טעמו של רבי עקיבא משום ריצוי הציץ, אין חילוק בין יצא כולו למקצתו.

218. גירסת השיטה מקובצת.

219. האבן האזל [פרק ז' מהלכות מעשה

פרק חטאת העוף

בפרק הקודם מבואר דין קדשים שנפסלו, או מתו, או שנעשה שינוי במקומם, ולמדנו שיש בהם מעילה. ומכאן ואילך מבארת המשנה בכל קדשים העשויים בהכשר, אימתי מועלין בהם.

כל השנויין בפרק זה הם קדשי קדשים, שמועלין בהם משעה שהוקדשו קדושת הפה, עד שעת היתר אכילה, שאז הם יוצאים מכלל "קדשי ה'".

במה דברים אמורים, בקדשים שיש להם היתר אכילה. אבל קדשים שאין להם היתר אכילה, כגון עולת בהמה, עולת העוף, פרים הנשרפים ודומיהם, מועלים בהם עד גמר

מצותן, כמו שיבואר.

מלבד איסור מעילה שיש על הקדשים משעה שהוקדשו "קדושת פה", נוספת עליהם "קדושת הגוף", משעה שנעשתה בהם עבודת הקרבן, על ידי שחיטה בבהמה, או מליקה בעוף, או קרימת פנים בתנור, או בקדושת כלי. ומשנתקדשו קדושת הגוף, אזי הוכשרו להפסל בנגיעת טבול יום, ובמחוסר כפורים, ובלינה.

ואחרי זריקה, הזאה ומיצוי הדם, או הקטרת הבזיכין והקומץ, יתכן שיתווסף בהם חיוב מצד פגול, או נותר או טמא (220).

חטאת העוף, מועלין בה (221) משהוקדשה,

שהבשר לא היה בעזרה בשעת הזריקה, לא הותר באכילה, משום שהזריקה לא חלה עליו, ולא משום שנפסל ביוצא.

ולשיטה זו צריך לבאר שהטעם שהזריקה מועילה לגבי מעילה, על אף שאין עליה "שם" זריקה לגבי אכילה, הוא, כמבואר [הערה 111] בשם הגר"ח, שלגבי דין מעילה לא צריך זריקה המתרת, אלא גמר העבודות ויציאה מכלל "קדשי ה'".

אבל הקשו הגרי"ז והחזון איש [מבואר לעיל הערה 168], אם כן, למה הוי זריקה לגבי פגול נותר וטמא? הלא אין עליה שם זריקה?

220. כתבו התוס' סדר המשנה הוא מן החמור אל הקל. והחמור, לגבי דין מעילה, הוא עולת העוף ופרים הנשרפים, השנויין במשנה הבאה, וחומרם היא שמועלין בעורם. אלא שהקדים חטאת העוף לפני עולת העוף, מפני שחטאת העוף קודמת בסדר ההקרבה לעולת העוף,

כמבואר במסכת זבחים פרק כל התדיר. ואחרי עולת העוף ופרים הנשרפין שונה עולת בהמה החמורה מחטאת בהמה, כי עולת העוף מועלין בבשרה אף לאחר זריקה. [הוספה על דברי התוס': ואחר כך שונה שתי הלחם ומנחות, לפי הסדר ששינונו בפרק כל התדיר]. כן מבאר הרש"ש את התוס'. ועיין בתוס' יום טוב ובצאן קדשים ובחק נתן.

221. כתב בפירוש קדמון, כגון שנהנה מנוצתה. ועוד כתב, כגון שהטיל בה מום. וכן כתב במלאכת שלמה וכוונתם שחיסר אבר, כי עוף לא נפסל במום וכן כתב בפירוש א. ועיין בהערות על השיטה מקובצת שהניחה בצע"ג, מה שייך הטלת מום לדין מעילה?

ואילו בפירוש המיוחס לרש"י כתב, כגון שמכרה, שהוציאה לחולין.

והקשו הקרן אורה והמרחשת [חלק א בהשמטות], שזה אינו נכון, דרך בקדשי בדק

כשאמר "הרי זה חטאת".

נמלקה [המליקה בעוף היא במקום שחיתה בבהמה], הוכשרה, הוכנה (222) ליפסל בנגיעת טבול יום, והוא טמא שטבל אלא שלא העריב שמשו, ובנגיעת מחוסר כפורים, והוא טמא, שגמר טהרתו היא בהבאת קרבנות טהרה, כגון: הזב והזבה והמצורע

ויולדת, שעדיין לא הביאו קרבנותיהם, ואם נגעו בחטאת העוף אחר המליקה, נפסלה. (223)

וכן נפסלת בלינה, אם לן הדם עד ששקעה החמה, נפסלה. וכן אם — לאחר הזאת הדם ביום הקרבחה (224) — לן בשרה יום ולילה מעת המליקה, נפסלה (225).

הבית שנינו [יט ב] אין מועל אחר מועל, כלומר, שעל ידי מעילה יוצאין לחולין, ולא שמענו בקדושת הגוף יציאה לחולין על ידי מכירה, שממילא אין בו מעילה והמועל אינו חייב אשם מעילות. ועיין בשער המלך [פרק ו מהלכות מעילה הלכה ב].

והוא דין מבואר ברמב"ם [פרק ד מהלכות מעילה הלכה ח]: המוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום... ואין כאן מעילה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. ועיין בהערות שיטה מקובצת שם, המביא בשם המאירי אסמכתא לדברי המיוחס לרש"י.

222. תוס' יום טוב בשם הרמב"ם בפירוש המשנה. ורש"י כתב [זבחים לה ב]: הוכשרו ליפסל, נתקנו לקבוע פסולין הללו. ובמסכת שבועות [יא א] כתב: הוכשרו, נגמרה קדושתה.

223. טבול יום ומחוסר כפורים אינם פוסלים אלא קודש, ויבואר בגמרא. ועיין בשפת אמת.

224. התוס' מתקשים במה שאמרה המשנה שלינת בשר הוא יום ולילה משעת המליקה, הלא ההזאה נעשית בו ביום, דאם לא כן נפסלה בלינת הדם. ואם כן מה נפקא מינה בכך שהמליקה מכשירה בפסול לינה? ומתוצאים "לפי שמיד שנמלקה מתחילה לינה של יום ולילה, ומשעת מליקה מוניין".

והקשה הקרן אורה: סוף סוף, מה הנפקא מינה אם מוניין משעת הזאת או משעת מליקה, הלא שתיהן נעשו ביום אחד, ומותר לאכלו עד גמר היום והלילה שלאחריו?

הרש"ש מתרץ, כגון שזרק את הדם בצמצום עם השקיעה. ועתה, אם היו מונים יום ולילה משעת הזאה, היה לו לתת יום המחרת תחת יום המליקה, ותהא נאכלת לילה ויום!

השפת אמת מתרץ, על פי דעת תוס' במסכת זבחים [נו א] שאין לינה מועלת בראשו של מזבח, כלומר, שאם העלה הדם למזבח ולא הזה, לא נפסל הדם בלינה, ומזה למחרתו. ועתה אם היו מוניין יום ולילה משעת הזריקה, מונה יום ולילה ממחרתו, ובאה המשנה ללמדנו שמונה מהמליקה, ולא ממחרתו.

אך, כתב, שלא מסתבר שיהיה נשאר הדם כל הלילה בתוך העוף, שיהיה ראוי להזות למחר.

225. כתב התוס' יום טוב, הא דלא אמרה המשנה שנפסלה ב"יוצא", כי משנתנו היא אליבא דרבי עקיבא, כמבואר בגמרא, הסובר לעיל [ז ב] זריקה מועלת ליוצא. לפיכך, לא ברור שיפסל ביוצא.

[ולדעת המיוחס לרש"י, לעיל הערה 219 שלרבי עקיבא לא מועילה הזריקה להתיר פסול יוצא באכילה, לא מתורצת קושית התוס' יום טוב, שמכל מקום, לפני המליקה אין עליה איסור אכילת יוצא, ולאחריה הוכשרה לאיסור אכילת יוצא. ולמה לא אמרה המשנה "וליוצא".]

הזוה [והיא במקום זריקה] דמה, חייבין עליה⁽²²⁶⁾ משום פגול נותר וטמא, ואין בה מעילה⁽²²⁷⁾, כמבואר בפרק הקודם.

גמרא:

הגמרא דנה כמה שאמרה המשנה שבשר קרבן נפסל ב"טבול יום". דהיינו, אם נגע בו מי שכבר טבל לטומאתו אך עדיין לא העריב שמשו.

הגמרא מביאה שלש דעות של תנאים, שנחלקו איזה דרגת טומאה יש ל"טבול יום".

דרגות הטומאה, נחלקו לאבות ולתולדות. וכמו כן נחלקו ל"טמא" ול"פסול" [טמא נקרא דבר טמא שבכוחו להעביר את הטומאה הלאה, ואילו פסול נקרא דבר שאינו מעביר את הטומאה הלאה, אלא רק הוא טמא].

אבי אבות הטומאה, הוא המת.

אב הטומאה הוא אדם או כלי שנגע במת. וכמו כן השרץ, הנבלה, הזב הזכה ודומיהם נחשבים לאב הטומאה. כל אלו הם "אבות" הטומאה, ומהם מסתעפים "תולדות".

אב הטומאה מטמא אדם וכלים, אוכלים ומשקים, ואילו ולד הטומאה מטמא רק אוכלים ומשקים אך לא אדם וכלים.

הנוגע באב, נעשה ראשון לטומאה, והנוגע בראשון, נעשה שני. הנוגע בשני, נעשה שלישי. והנוגע בשלישי, נעשה רביעי.

כל דרגות הטומאה מראשון לטומאה ולמטה, נקראים "תולדות הטומאה" או "ולד הטומאה".

שני לטומאה שנגע באוכלים ומשקים, אם הם היו חולין, אין הוא מטמא אותם לעשותם שלישי. אך אם הם היו תרומה, נעשית התרומה שלישי לטומאה. ומכל מקום, התרומה אינה "נטמאת", ולכן אינה מטמאה את הנוגע בה, אלא היא רק "נפסלת", והיינו, שאסור לכהנים לאוכלה.

שני שנגע בבשר קודש, הרי הוא "מטמא" את בשר הקודש, ועושה אותו שלישי לטומאה, והרי הוא פוסל את בשר הקודש הנוגע בו, לעשותו רביעי בקודש. אך הרביעי בקודש לא "נטמא", אלא רק "נפסל".

במשנתנו נאמר שטבול יום "פוסל" את הקודש, ולא נאמר "מטמא" את הקודש. ומוכח, שהתנא של המשנה סובר שטבול יום אינו "מטמא" בשר קודש לעשותו שלישי, והבשר שנגע בו הטבול יום אינו מטמא בשר קודש הנוגע בו.

והחידוש הוא: למרות שטבול יום "פוסל" את התרומה מן התורה,⁽²²⁸⁾ כמו שנאמר [ויקרא כב וז] "נפש אשר תגע בו [באחד

226. גירסת השיטה מקובצת.

המשנה בין בשר לאימורין. תוס' יום טוב בשם הרמב"ם בפירוש המשנה.

227. חטאת העוף כולה לאכילת כהנים, ואין בה אימורין הנקטרים במזבח, לכן לא חילקה

228. עיין היטב רש"ש בהגהתו על המיוחס לרש"י [עמוד ב ד"ה ולרבי מאיר]. ופשוט הוא

מן הטמאים האמורים שם], וטמאה עד הערב, ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים. ובא השמש, וטהר, ואחר יאכל מן הקדשים". ופירשו חז"ל שהכתוב מדבר בתרומה, ומלמד שטבול יום פוסל במגעו את התרומה.

ולכאורה, אם הטבול יום פוסל את התרומה, הרי בהכרח שהוא בדרגת שני לטומאה, והיה צריך לטמא את הקודש, לעשותו שלישי לטומאה, שבכוחו לעשות רביעי לטומאה. ובכל זאת, אם נגע בקודש, אינו מטמאו [כשאר שני לטומאה הנוגע בקודש], אלא "פוסלו" בלבד. ולכן, בשר קודש אשר יגע בבשר קודש שנגע בו הטבול יום, לא יפסל כשאר רביעי בקודש.

ונמצא שלפי דעה זו, טבול יום הוא שני לגבי תרומה, ושלישי לגבי קודש.

קתני שנינו במשנתנו: נמלקה הוכשרה "ליפסל" בטבול יום ובמחוטר כפורים ובלינה.

ויש לדייק: **ליפסל, אין**, בשר קודש שנגע בו הטבול יום יפסל, **אבל לטמויי, לא**, הבשר שנגע בו לא יטמא בשר קודש אחר,

מוכה, **שמתניתין מני**, משנתו של מי היא? **רבנן היא**, ולא אליבא דשאר תנאים.

דתניא שנינו ברייתא: אבא שאול אומר: טבול יום

תחלה לקודש, יש לו דין "ראשון לטומאה" ב-ח לגבי קודש⁽²²⁹⁾. ואם נגע בבשר קודש, עושה אותו שני, והבשר שנגע בבשר נעשה שלישי, ושלישי רביעי.

רבי מאיר אומר: טבול יום שנגע בקודש, **מטמא את הקודש**, ובשר שנגע בבשר נפסל, **ופוסל את התרומה**, אם נגע טבול יום בתרומה, פסלו בלבד. דהיינו שיש לו דין "שני לטומאה".

והכמים אומרים: כשם שהוא פוסל משקה תרומה ואוכלי [מאכלי] תרומה, ואינו מטמאם, כך הוא פוסל משקה קדש ואוכלי קדש. כמבואר, שטבול יום פוסל את התרומה, מפסוק הנ"ל, ובכל זאת אינו נעשה שני [כדעת רבי מאיר] לטמא קודש, אלא לפסלו בלבד, וכל שכן שאינו נעשה ראשון [כדעת אבא שאול].

ומשנתנו נשנית כדעת חכמים.

ודחינן: **אמר רבא:** אמנם, כל התנאים מודים לחכמים, שמן התורה, טבול יום פוסל ואינו מטמא, אלא שאבא שאול ורבי מאיר סוברים, שרבנן הוסיפו לו בדרגת הטומאה, לגבי קדשים, מרוב "מעלת" קדשים, כלומר, מגודל הצורך ליזהר בטהרתם.

איזו דרגת טומאה הוסיפו לו רבנן? לדעת **אבא שאול**, **מעלה עשו בקדשים**, הילכך, **שווינהו רבנן**, עשו חכמים, **לטבול יום כראשון. לרבי מאיר**, עשוהו **כאוכל [מאכל]**

כמה מקומות בש"ס.

קודש, ולגבי תרומה מודה שדינו כשני שפוסל ואינו מטמא. עיין היטיב במסכת סוטה [כט ב].

229. אבא שאול סובר שנעשה ראשון רק לגבי

שני.

מעילה הוא דליכא, לא יתחייב באשם מעילות, הא (232) איסורא איכא, אבל אסור לאכלה,

וקשה, אמאי, למה אסור לאכלה? הא ממזונא דבהנים הוא (233), הלא אחר שהוזהר דמה, הותרה לאכילת כהנים?

אמר רבי חנינא: המשנה מדברת (234) ליוצא (235), ואחר כך הוזהר דמה, ומשנת רבי עקיבא היא, דאמר "זריקה מועלת ליוצא", ויצאה מדין מעילה, וחייבין עליה משום פיגול נותר וטמא, דמכל מקום לאו בת אכילה היא, ועדיין אסורה באכילה (236).

פוגיא דמיצוי הטאת הערף

ואילו לרבנן, חכמים סוברים, שלא עשו לו שום הוספה בדרגת הטומאה, כיון דכבר טבל, קלש, נחלש טומאתו (230). הילכך: פסול משוי, הוא פוסל את הקודש, טמא לא משוי, והשאירו אותו בטומאתו מדאורייתא.

ומשנתנו שנתה דינו מדאורייתא, ולא נשנית לדעת חכמים בלבד, כי שאר התנאים מודים שמדאורייתא פוסל בשר קודש ואינו מטמא (231).

שנינו במשנתנו: הוזהר דמה חייבין עליה משום פיגול נותר וטמא, ואין בה מעילה.

ויש לדייק: אם יאכלנה או יהנה ממנה,

230. גירסת השיטה מקובצת.

235. גירסת השיטה מקובצת.

231. כתבו התוס': זו היא מסקנת סוגיתנו. אבל מסוגית הגמרא במסכת סוטה [כט ב] משמע שאבא שאל סובר שמן התורה הרי הוא ראשון לטומאה. ועיין בתוס' מה שכתבו.

232. גירסת השיטה מקובצת.

233. כתב השפת אמת: דיוק הגמרא הוא למאן דאמר [לקמן] הסובר שהמיצוי שלאחר ההזאה מעכב, ויצא מיד מעילה רק אחרי מיצוי דם, וגריס במשנה "מיצה דמה", דאילו למאן דאמר שיוצא מידי מעילה לפני המיצוי בהזאה בלבד, מובן למה עדיין אסור באכילה, כי על כל פנים צריך לקיים מצות מיצוי הדם, אף על פי שאינו מעכב.

234. עיין בקרן אורה המבאר למה חזרה המשנה ודייקה לומר שלרבי עקיבא לא מועילה זריקת יוצא להתיר באכילה, גם במשנה זו וגם במשנה הקודמת.

236. מבואר לעיל סוף פרק א, ראה שם. הקשו התוס': מה יצא? בשלמא לעיל, מדובר בבהמה שהדם נתקבל בכלי, והדם לא יצא, והבשר יצא. אבל כאן בעוף שהזאת הדם היא מגוף העוף, אם יצא העוף, יצא גם הדם, והרי ביצא הדם מודה רבי עקיבא שאין הזריקה מועלת [לעיל ז א]. ובודאי שאין הכוונה שהעוף יצא אחר ההזאה, ונפסל ביוצא, כי במשנה משמע שהזאת הדם היא המוציאה מידי מעילה, ולא מה שאירע אחר כך.

התוס' רצו לתרץ שהעוף יצא מקצתו, ומכל מקום דם הראש שמשם מזה הדם נשאר בפנים ולא יצא, וחתך את החלק שיצא לחוץ, והוזהר מן הדם הנשאר בפנים. אבל, תירוץ זה לא התקבל, מפני שאמרה הגמרא במסכת זבחים [כה ב כג א] שבאופן זה [בבהמה] נפסל כל הדם לזריקה, הואיל ומתערב בתוך הדם הזריקה מן שמנונית הבהמה, מן החלק שנפסל ביוצא. [ושם מבואר למה ההקפדה היא על "שמנונית", ולא על

שנינו במשנתנו: הוזה דמה, חייבין עליה משום פגול נותר וטמא, ואין בה מעילה.

אמרה תורה בפרשת חטאת העוף [ויקרא ה]

"והזה מדם החטאת על קיר המזבח, והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח חטאת הוא". פירוש: תחילה מזה דמה, שאוחזו בעורף, ומתיו מהדם, והדם ניתז והולך למזבח (237).

"דם" [והתוס' מתרצים כמה תירוץ].

א) מדובר שכל הדם נאסף בצואר, ואחר כך יצא העוף מן צד הרגל, וצד הצואר ששם הצטבר הדם לא יצא, ועתה אין לחוש שיתערב שמנונית אל הצד שלא יצא. על תירוץ זה מקשה הקרן אורה: מי נתן שיעור זה לומר ששוב אינו עולה? בפירוש ב כתב: מה שאמרה הגמרא שם שהדם מתערב עם שמנונית, נאמר רק בבהמה שיש בה דם הרבה, ואילו עוף שאין בה רק דם מועט, כל הדם הולך אל בית הצואר.

ב) בתירוץ השני של תוס' יש כמה גירסאות, התלויים בגירסת הגמרא שם במסכת זבחים: לדעת השיטה מקובצת, מדובר שלפני המליקה חתך כל הבשר של אבר אחד ואחרי המליקה יצא אותו אבר ואם כן לא התערב לא דם ולא שמנונית. ועשה כן בצורה שלא יהיה מחוסר אבר [הפוסל בעוף, כידוע, שאין מום פוסל בעוף, אלא חסרון אבר], כגון, שחתך עד העצם, ולא חתך את העצם. וכן מבאר הברכת הזבח.

והקשו הרש"ש והקרן אורה, שאם כן, למה כתבו התוס' שאינו חסרון בעוף, הלא גם בבהמה אינו מום אם חתך בשר בלי עצם, כמבואר שם בגמרא.

על קושיא זו מתרץ התקנת עזרא, על פי דברי השיטה מקובצת [שם זבחים] דגם בחותך בשר בלי עצם הוי מום עובר. והגמרא שם אמרה רק שהיא כשרה כשחתך בשר לאחר השחיטה לפני קבלה ואף על פי שמום פוסל גם אחר השחיטה לפני הקבלה, כמבואר לקמן. לפיכך, בעוף שמום אינו פוסל בו, כשר, כשחתך בשר בלי העצם.

הרש"ש מבאר תירוץ התוס', כדברי השיטה

מקובצת שחתך לפני המליקה אלא, שחתך עם העצם. ומאחר שאינו אבר שלם, אינו פוסל בעוף. והקשו הרש"ש והקרן אורה, שאם כן, אינו שייך כלל לפסול "יוצא", מה שיצא לפני המליקה. ועוד, שעל כך לא אמר רבי עקיבא שהזריקה תועיל. ועוד, שאם כן, אסור משום אבר מן החי כמבואר במסכת חולין?

החק נתן מבאר: שאחרי המליקה חתך אבר עם העצם ויצא לחוץ, וכיון שבשעת המליקה לא נחסר אבר, אינו פסול משום חסרון אבר. וכן פירש המקדש דוד.

על פירוש זה, מתלבט הקרן אורה, דמשמע מדברי התוס' שאילו היה תולש אבר שלם, היה פסול. ומוכרח לומר שהוא מה שאמרה שם הגמרא, שאם בהמה נעשה בעל מום אחרי השחיטה לפני הקבלה, נפסל, משום שנאמר "ולקח מדם הפר", ודרשינן "פר שהיה כבר", כלומר בלי מום.

והקרן אורה מסתפק, וסובר שפסול זה שייך דוקא בבהמה שדמו מתקבל בכלי, מה שאין כן בעוף שאין לו קבלת דם כלל, אין בו פסול "פר שהיה כבר". עיין שם שמאריך. ועיין שם בחידושי הגרי"ז.

ג) התוס' מביאים שיטת רבינו רחביה, שמדובר שיצא מקצתו אחרי המליקה וחתכו, ועל אף שנתערב בדם ההזאה משמנונית שנפסל ביוצא, אינו פסול בדיעבד. ומה שהגמרא אמרה שאסור לעשות כן, הוא רק לכתיחילה. וכיון שבדיעבד מותר, אפשר לבאר בסוגיתנו שמדובר בדיעבד. ועיין בקרן אורה מה שכתב.

237. רש"י על התורה.

ואחרי ההזאה, ממצה את דם העוֹף על המזבח. והיינו, מקיף ומקרב בית מליקתו [הצואר] למזבח, ודוחקו בקיר והדם מתמצה ויורד ליסוד המזבח.

ונחלקו תלמידי רב בשם רב, אם מיצוי הדם מעכב את הכפרה⁽²³⁸⁾. וממילא, אם אכן מעכב, יוצאת מידי מעילה, וכן חייבין עליה משום פגול נותר וטמא, רק אחרי המיצוי.

אמר רב הונא אמר רב: מיצוי חטאת העוֹף אינו מעכב.

ותני⁽²³⁹⁾ רב, שנה גירסת משנתנו "הוזה דמה" חייבין עליה משום פגול נותר וטמא, על אף שעדיין לא מיצה. מוכח שהמיצוי אינו מעכב.

רב אדא בר אהבה אמר רב: מיצוי חטאת העוֹף מעכב.

ותני רב, שנה גירסת משנתנו "מיצה דמה" חייבין עליה משום פגול, וכולי. וחייבין משום פגול נותר וטמא. ויוצאת מידי מעילה רק אחרי המיצוי.⁽²⁴⁰⁾

238. המיוחס לרש"י [בד"ה ורב אדא, ועיין בד"ה אינו מעכב] מפרש, שהמחלוקת היא אם המיצוי מעכב את הכפרה.

והנה, במסכת זבחים [נב א-ב] נחלקו תנאים בשיירי דם חטאות הפנימיות. ומתחלה אמרה הגמרא שמחלוקתם היא אם שפיכת שייריהם מעכבת את הכפרה. ומפרש רש"י, שלכולי עלמא שפיכת שיירים אינה מכפרת, אלא שנחלקו באם לא שפך האם מעכבת את הכפרה. והאריכו האחרונים בסברא זו, עיין זבחי תודה למרן החפץ חיים וחידושי רא"ל מאלין ומקור ברוך. ואכמ"ל. ועיין לשון רש"י סבחים [ק"י].

והוא מושג מחודש: עבודה שאינה מכפרת, ובלעדיה מתעכבת הכפרה!

ומסיק שם רב פפא [מובא בתחילת עמוד הבא], ששפיכת שיירי דם חטאות פנימיות, — לכולי עלמא לא מעכבי, ומחלוקת תנאים היא במיצוי חטאת העוֹף האם מעכב, או שאינו מעכב.

ולכאורה משמע, שהוא הדין למיצוי. ולדעת מאן דאמר שמעכב, המיצוי אינו מכפר, ובכל זאת מעכב. וכן מבאר הגר"ח [מבואר בהערה 240]. ועיין בעמוד הבא הערה 252 לגבי אם שיגל בשעת המיצוי.

239. בגירסתנו "דתני" ומפירוש המיוחס לרש"י משמע שרב הונא לא שמע כן מפורש מפי רב, אלא היות ורב שנה את נוסח המשנה "הוזה דמה", הסיק מכך שהמיצוי אינו מעכב. אבל בתוס' גרסו "ותני", משמע ששמע כן בפירוש מפי רב. ועיין רש"י וצאן קדשים.

240. אם הסוגיא הובאה כאן במסכת מעילה, משמע בפשטות, שלמחלוקת זו ישנה נפקא מינה גם לדין מעילה. למאן דאמר: מיצוי מעכב, יצאה מידי מעילה אחרי המיצוי, ואילו למאן דאמר: אינו מעכב, יצאה מידי מעילה בהזאה. אבל הפירוש המיוחס לרש"י הסתייג מכך [עיין בד"ה אינו מעכב, וכן בכל הסוגיא], ולכאורה משמע מדבריו שהוא סובר, שמאן דאמר הסובר שהמיצוי מעכב, סובר כן רק לגבי פיגול נותר וטמא, ולגבי עיכוב הכפרה, ולא לגבי "מעילה" ואינו מזכיר כלל שהמיצוי מוציא מידי מעילה.

האם כתב כן בכוונה, האם באמת סובר כן? הרמב"ם, אכן סובר כן! כי לגבי דין מיצוי פוסק שמעכב [פרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז], ואילו בהלכות מעילה [פרק ב הלכה ו] כתב "וכן חטאת העוֹף מועלין בו משהוקדשו עד שיזה דמה, הוזה דמה, אין בה מעילה". וכבר

תא שמע מהא דכתיב "והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח, חטאת הוא".⁽²⁴¹⁾

בשלמא לרב אדא בר אהבה, היינו דכתיב "והנשאר בדם ימצה", ובא ללמדנו, שאף על גב שהדם נשאר "חטאת הוא", כלומר, אף על גב שכבר היזה, ושארית הדם נשאר, עדיין הוא "חטאת", כל זמן שלא גמר את המיצוי. והזאת הדם תלויה במיצוי, שגם הוא מעכב את כפרתה.⁽²⁴²⁾

אלא לרב הונא, קשה, מאי פירוש "והנשאר"? והיה די לומר "והדם ימצה אל יסוד המזבח"?

ומתצינן: אדרבה! מה דכתיב "והנשאר", בא ללמדנו שהמיצוי אינו מעכב, כמו דתניא דבר רבי ישמעאל, שאם נשאר, ימצה, ואם לא⁽²⁴³⁾, לא ימצה, ואינו מעכב.

העיר הלחם משנה [בהלכות מעשה הקרבנות] שהדברים נראים כסותרים.

והקרבן אורה מקשה: מאי שנא מארבע מתנות חטאות הפנימיות, לדעת בית שמאי הסוברים שארבעתם מעכבין את הכפרה, וכי יסברו שיצאה מידי מעילה במתנה הראשונה. וכנראה, כוונת הקרבן אורה היא, שסובר שהזאה ומיצוי עבודה אחת הוא, עיין בעמוד הבא הערה 252 לפיכך מדמה ההזאה והמיצוי לארבע מתנות שהן בודאי עבודה אחת. אמנם, עיין שם בשם האחרונים הסוברים שהם שתי עבודות.

ומכל מקום, קושית הלחם משנה שרירה וקיימת. מה הסברא לחלק ולומר שלגבי חיוב על פיגול נותר וטמא, לא נתחייב עד אחר המיצוי, ואילו לגבי מעילה, יצאה מידי מעילה תיכף אחרי ההזאה?

ומבאר הגר"ח בחידושו, על פי דרכו [מבואר לעיל באריכות הערה 111, 165 ועוד] שיש חילוק יסודי בין יציאה מידי מעילה, לבין חיוב פיגול נותר וטמא. וביסוס דבריו הוא על פי המבואר [הערה 238] שאפילו למאן דאמר שהמיצוי מעכב את הכפרה, בכל זאת אינו מכפר. מוכח, שכפרת חטאת העוף היא בהזייתה בלבד, ואז נתכפרו הבעלים,

אלא, שיש דין נוסף של מיצוי שצריך למצות את הדם, ואם לא ימצה פסול הקרבן. והמיצוי הוא תנאי בכפרה, ואינו מעשה של כפרה.

היוצא מכך, הוא, שביחס לקרבן עצמו, היתירו והכשירו, נכלל המצוי בכלל הזריקה, אבל ביחס לכפרת הבעלים, הואיל והמיצוי אינו מכפר, נגמרה כפרתו בהזאה, כשם שכל קרבן נגמרה כפרתו בזריקה בלבד, אף בחטאות הפנימיות למאן דאמר ששפיכת שיריים מעכבת.

ובכך מיושבים היטב דברי הרמב"ם. לגבי דין מעילה שאינו צריך מתיר אלא תלוי בעמידת הקרבן למצותו לכפרת הבעלים, די בכך אם הוזה הדם, ואז נעשית מצותה, ומאילו פקעה ממנה היותה "קדשי ה'", הילכך כתב הרמב"ם שהמעילה פוקעת בהזאה בלבד. אבל לגבי חיוב פגול נותר וטמא התלוי בהכשר הקרבן [עיין בלחם משנה שם], אינו חייב עד אחרי מיצוי הדם.

ומה שאמרה הגמרא: "ותני מיצה דמה", היינו רק לדין פיגול נותר וטמא. ועיין שם עוד.

241. בתורה נאמר "הוא". רש"ש.

242. תוס' והמיוחס לרש"י מפרשים, שמ"חטאת הוא" למדים דין "מעכב". אבל בשיטה לא נודע למי ובפירוש א מפרשים שהמיצוי הוא "עיקר" חטאת המעכב. וראה בהערה 252.

243. כגון אבד או נשפך. שיטה לא נודע למי.

ואם היה כתוב "וימצה", היה משמע שלא יצא ידי חובתו עד שימצה, לכן נאמר "והנשאר", ללמדנו, אם נשאר⁽²⁴⁴⁾.

ומאי ומה שסיימה התורה, "הטאת הוא", לא בא ללמדנו שהמיצוי הוא גמר ההזאה, אלא ארישא, על תחילת המקרא, דהיינו המליקה וההזאה⁽²⁴⁵⁾, הם המעכבים, הואיל והוא "חטאת".

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: אלא מעתה, גבי מנחה דכתיב [ויקרא ב פסוק ב] וקמץ משם מלא קמצו מסלתה

ומשמנה על כל לבונתה, והקטיר הכהן את אזכרתה המזבחה אשה ריח ניחוח לה? והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי ה", האם הכי נמי נדרוש, שאם ניתותרה⁽²⁴⁶⁾, יאכלוה הכהנים, ואם לא ניתותרה, אלא שחסרו השיריים אחר הקמיצה⁽²⁴⁷⁾, אין בכך כלום⁽²⁴⁸⁾!?

וכי תימא, ואם תאמר, הכי נמי, אכן כן, אם חסרו השיריים אין בכך כלום?

והרי לא יתכן לומר כן! כי תניא, שנינו ט-א ברייתא: אמרה התורה [שם] "מסלתה

244. שיטה מקובצת.

245. כן כתבו התוס' ומוסיפים: ושאר עניני מליקה. פירוש: גם פרטי דיני מליקת חטאת העוף, כגון: "ולא יבדיל". ובפירוש המיוחס לרש"י כתב: על ההזאה.

246. גירסת הגאון יעב"ץ.

247. קושית הגמרא היא [לדעת הצאן קדשים בגירסתו במיוחס לרש"י] בדרך קל-וחומר, אם אפילו שנשאר שיריים, אלא שחסרו מעט, מעכב כמבואר לקמן בברייתא, כל שכן שאם לא נשאר כלום שמעכב. [ולקמן יבואר שאם לא נשאר שיריים כלל, גרוע יותר מחסרו במקצת].

והנה בגמרא מנחות [ט א-ב] נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה. רבי יוחנן סובר: מקטיר הקומץ, וריש לקיש סובר: אין מקטיר הקומץ.

וכתבו התוס': מחלוקת ההיא אינה שייכת לכאן, שם נחלקו על ההקטרה, אם יקטיר אם לא, בניגוד לכאן שמדובר על היתר אכילה, ועל כך לא נחלקו, ולכל הדעות אם חסרו השיריים לא יאכלוה הכהנים. כי כך נאמר "והנותרת מן

המנחה לאהרן ולבניו".

הקשה בפירוש ב, הלא קושית הגמרא היא מפני הדמיון של "והנשאר" ל"והנותרת", וכשם שמעכב שהשיריים צריכים להיות שלמים בשעת ההקטרה ואם חסרו, פסולה המנחה, כן מעכב המיצוי, ואם לא מיצה פסול. אם כן, לרבי יוחנן הסובר שהמנחה כשרה, ובלבד שלא יאכלוה, לא הקשה רב אחא כלום. מאחר שרב הונא לא התייחס כלל להיתר אכילה, ובהחלט יתכן שאסורה באכילה, כשם שרבי יוחנן סובר בשיריים שחסרו שמקטיר קומצה ובכל זאת אסורה באכילה?

ומתוך, שרבי יוחנן מודה שאם חסרו לגמרי, אינו מקטיר הקומץ כמו שאמרה שם הגמרא. ועתה, מבואר היטיב הדמיון בין שיירי מנחה לחטאת העוף שלא נשאר דם למיצוי, וכשם שבמנחה מתעכבת ההקטרה, כן בחטאת. לפיכך, מקשה רב אחא שפיר, שהמיצוי יעכב.

248. הקשו התוס': מהי קושית רב אחא, אף שרבי ישמעאל אינו דורש "והנותרת" לעיכובא, מכל מקום, נוכל לומר שאם נחסרו השיריים, פסולה, מדרשה אחרת, והיא מה שהביאה הגמרא בסמוך "מסלתה ומשמנה"? [ואף רבי